

Basa Djurskydds-förenings folktkrift. No 2.

Två olifa grannar,

teckning ur verkfligheten

i

7 Kapitel

af

L. L. Laurén,

bestyrrelsens n. w. ordförande.

Nikolaistad, S. W. Unggrens boktryckeri, 1881.

THE OILS OF THE

WORLD

IN THE

LABORATORY

OF THE

AMERICAN PETROLEUM INSTITUTE

Första Kapitlet.

Hästgråtaren.

Mårtensby är en strandby i E. jöden. Hemmanen derstädes äro små och hafwa endast obetydlig, odlad mark under sig; ty byns bönder äro hänvisade till sina skogslotter på de till byn hörande öarna och till hafwet, för att genom fiske och försäljandet af skogsprodukter fylla det, som bebrukandet af deras små hemmansdelar ej förmår lemna till deras bergning. Det är twenne bönder, närmaste grannar till hwarandra, i denna by, hwilka wi inbjuda den kära läsaren att göra bekantskap med. Det, som wi om dem hafwa att berätta, är icke något märkwärdigt och owanligt, ty öfwerallt i vårt kära fäderneslands bygder skall man wißt kunna finna motstycket till de begge grannarnas både sinnesart, egenkap och lefnadsöden. Men ingen menniska finnes, hwars lefnadsöden ej i något afseende äro fulla af lärdomar för den tänkande menniska, som besinnar, att den ena menniskan alltid kan och bör i något afseende lända den andra till eftersyn i det goda och till warning i det, som är ondt, förfäsligt och olycksbringande. Det är därför, wi nu inbjuda läsaren, att göra bekantskap med **Erif Abrahamsson Back** och **Mårten Mårtensson Nygraun**.

I detta kapitel skola wi först framställa till bekantshaps görande **Erif Back**. Det war han, som bar öfnamnet: **hästgråtaren**, hwilket wi gifwit till öfwerkrift åt detta kapitel, emedan wi anse det wara ett hedersnamn åt den goda mannen.

Bac hade blott ett tolfstedels mantal med liten bohl-
äfer och några små ängslappar, en del, såsom fallet är i
de bygder, der storstkiftet längesedan försiggått, långt belägna
från sjelfwa gården och från hwarandra. Då han tillfika
hade stugan full med de fattigas rikedom barn, som ännu
woro små och således många munnar att föda, men ringa
hjelp af dem ännu att förwänta wid jordens skötjel och wid
fisket, hade han ganska bekymmerfamt att slå sig ut. Men
han hade tre skatter, som ej kunna uppwägas med guld:
Arbetsamhet, gudsfruktan, och en ypperlig husmoder till hustru.
Begge makarne hade samlat desutom, i fattigdomens skola,
en dyrbar sparpenning, som har till omskrift: **stilla förnöj-**
samhet, och den hade de ej skrinlagt, för att framtagas wid
högtidliga tillfällen och begäpas, utan de låto den ligga
fram och nötas med i deras hwardagslif. Och märkwär-
digt nog, den skadades ej af slitningen, ty den är af den
ädla metall, som rost och mal ej förtära kunna.

Då **Bacs** hemman war så litet, kunde der ej finnas
någon stor ladugård. Endast fyra mjölkande kor stodo i
det ljuva och renliga sähuset, hwartill kom årligen någon
qwigga, som uppföddes. Mången annan i byn, hwilken ej
hade större hemman, hade dubbelt flere kor, sammanträngda
i ett mörkt sähus; men hur det war, ägde sådana gårdars
wårdinnor jällan så många „filbunkar“ uppsilade på hyl-
lorna, som **Bacas** mor i den lilla, nätta mjölkfammaren.

Saken war den, att mor **Bac** ej swältfödde sina frea-
tur, utan höll jemt så många kor, som hon wiste sig kunna
föda wäl. Att hålla så många frä, att de på slutet af
wårwintern måste hållas i lifwet med lemmingar af gamla
halmtak, mosja och annan mindre tjenlig föda, tills de
blifwa så usla, att de wid jwansen måste lyftas upp och
knappt mäktat stappla ut på betet om wåren, detta ansåg
hon ej blott för ofriskligt djurplågeri, utan desutom för
höjden af misshushållning och dårskap.

Æader **Bac** hade i stallet blott en enda häst, som gjorde
honom de yppersta tjenester. Med honom plöjde han sin

åker, förde sin wed och sitt timmer ur skogen, förde ut gödseln på åkern, förde hem granris och strö till ladugården, gjorde sina nödiga stadsresor o. s. w. Dackjam för de goda tjänster, hans häst, den kära „Brunte“ gjorde honom, höll han honom som sin „ögonsten“. Då han besinnade, hvilka goda tjänster hästen gjorde honom, huru willig denne war, och då han gaf att på, hwilket godt sinne lag detta så kallade ofsjälige djur hade, insåg han, att det minsta, han kunde göra, för att wedergålla allt detta, war, att på bästa sätt söka föda och wårda hästen och egna honom den wänligaste behandling. Och så war det lust och glädje att se, huru Dack wårdade sin brunte. Aldrig kom han så trött hem från arbetet om qvällen, att han ej egnade många, många minuter åt att gifwa mat och dryck, rykt och ans åt sin häst och att med wänliga ord lifsom samtala med sin trotsjenare. Och trotsjenaren wedergådde sin herres kärleksfulla omsorger dermed, att han alltid war glänsande i hull, munter och willig, ehuru han wisserligeu fick „hålla i“, som man säger. Men aldrig ansträngde Dack sin häst utöfwer dess förmåga; han lät sig aldrig af egen nytta förmå att betunga hästen med för stor dagsbörda af arbete.

Men och han gingo gerna, sida wid sida och gladt samtalande, om söndagarna den trefjerdedels mil långa vägen till kyrkan, för att låta Brunte åtnjuta sin sabbats-hwila. Och aldrig kom det i fråga, att Dack, som nog war i behof af markkor, skulle utlegt sin häst åt „kreti och pleti“ till färder om nätterna och dyligt, blott för att förtjena några penni. Dertill war han alltför mon om sitt eget bästa och tilläggom det! alltför swag för sin kära arbetskamrat. Det war denna kärlek till hans ädla „arbetsdjur“, som ädragit Dack i byn namnet: **hästgråtare**. Ty en sådan behandling, som Dack egnade sin häst, war, tyvärr! en sällsynthet i den landsort, der Dack bodde. Deras torde den kära läsaren finna, att hans hem ej låg i Samolaks eller Karelen, som äro af ålder kända för den goda wård,

der egnas hästarna, hwarföre der äfwen finnas ypperliga sådana.

I Backs hemort är hästplågeriet, wi berätta detta med owilja och smärta, blott alltför mycket landsfjed. Att piffa, misshandla, öfweranstränga, oqwäda, hojta och ryta åt sina arma hästar är något, som der många hästegare låta komma sig till last hwardagligen. Det är alltför upprörande och derför motbjudande att berätta, huru man der försfar med de arma kråken (hvilka fått känslor lifaså wäl som deras plågare hafwa dem), wid marknadstillfällen, på hästbytarplatser och wid de många tillfällen, när egarena dränkt allt wett och hwarje mensslig känsla i bränwinsglaset. De förblindade menniskorna, som saknade förstånd att inse sitt eget bästa och mensslighet att besinna, huru förfärligt de försynade sig genom hästarnes misshandlande mot dessa och allas Skapare, hånade Back för hans ädla och förnuftiga behandling af sin enda, kära häst och stämplade honom med hästgråtare-namnet. Back lät dem öfnämna och fortfor i sin trogna omsorg om sin Brunte. För att skydda denna för misshandel och öfweransträngning, plågade han, då det war hans tur att „ligga i hållet“, såsom det kallas, wid närmaste gästgifweri, lega i sitt ställe häst och karl af närmaste grannar, ehuru han derför måste betala flere mark för dagen. Men detta gjorde han gerna, emedan han war af saktmodigt lynne och hwarken egde mod att twista med oförnuftiga wägasafarande, som, för att hinna litet förr fram till nästa gästgifweri, hafwa hjerta att förderfwa stjutsbondens kanske dyrbaraste egendom, eller än mindre nådes se sin Brunte jäktad och jagad af resandes pisse. Men Räsaren kan wäl förstå, att denna Backs så kallade pjäffighet med hästen ådrog honom än mer åtlöje af de sáfunniga.

Men karl är den, som låter werlden prata hwad den will och obekymrad om dess domar handlar efter bästa insigt, öfwertygelse och samwete. En sådan karl war Back och derför stod han äfwen högt i hwarje rättänkande menniskas åttning. Och Gud lönar dem, som lyda Hans ord,

i hvilka äfwen de ojjälige djuren ej äro glömde utan få äfwen sin nådelott af förbarmande omtanke från werldsstyresmannens sida. Det heter der ibland annat: „En rättfärdig förbarmar sig öfwer sitt öf.“

I den andan handlade hästgråtaren **Erik Back**.

Andra Kapitlet.

Hästföjaren.

Den öfwerkrift, som wi gifwit detta kapitel, tillkommer **Backs** granne, **Mårten Nygrann**. Det är wisserligen jant, att detta namn icke allmännare tillades honom eller åtminstone icke på långt när så allmänt, som den hederliga **Back** betecknades med namnet: hästgråtaren. Men orsaken war dertill den, att **Nygrann** bland byns bönder hade blott alltför många wederslikar, för att dessa skulle i hans beteende sett allt det klanderwärda och omenessliga, som deri fanns. Wi åter, som gerna beteckna sakerna med deras rätta namn, anse oss rättwisligen böra omtala **Nygrann** under det binamn, som här och der tilldelades honom.

För öfrigt war **Mårten Nygrann** den förnämsta bonden i **Mårtensby**, hwad hemmanets storlek angick. Hans far hade i tiden warit en ansedd och rik man, hwilken lemnat åt sin enda son det största hemmanet i byn. Denne hade sedan hemfört som brud en „gårdsdotter“ från en af sockens uppbyar, och med de penningar, som hon förde i boet, hade makarna köpt ännu en hemmansdel, som tillfallit omhyndiga barn i arf, så att **Nygrann** egde ej mindre än ett halft mantals hemman, hwilket i den landsorten gick och gälde för en stor egendom. Han hade äfwen prydt sin hemgård med ett nytt tvåwånings boningshus, hwars öfra wåning enkom war inredd till främmanderum åt sockens herrskaper, som i början af **Nygranns** giftermål ej jällan gästade den rika bondgården.

Men på den tid, då Väsjaren gör Nygranns bekant-
skap, äro allaredan både boningshuset och hemmanet i för-
fall. Makarna Nygrann hafwa redan flere fullwurna barn,
men med dem har ej någon wälsignelse kommit in i huset.
Saken är den, att Wärten Nygrann, högmödig öfwer sin
förmögenhet, började snart efter sitt giftermål att försumma
sina pligter som bonde och husbonde och att lefwa efter
herremanna art, såsom man säger. Han war i hög grad
„häftwän“ på sitt sätt. Han begynte uppföda hästar och
„skoja“ med hästar. Ingen större marknad hölls i Finland,
dit han ej släpade med sina hästar för att „byta och tjyta“.
Jordbruket lemnades i tjenstefolkets händer, och husbonden
reste från marknadsplats till marknadsplats, förande med
sig illa ryktade, illa födda, men blott alltför mycket med
piskan tuktrade och misshandlade hästar. Såsom han födde
och misshandlade hästarna, kunde han på sina hästaffärer ej
hafwa annat än förluster, men detta förmådde honom ej
att sluta med sitt skojeri, utan uppäggade honom blott, att
på de arma kråk, som föllo honom i händerna, utösa sitt
misnöje i hugg och slag och allt slags djurplågeri.

Det förstås af sig sjelf, att Nygrann på sina mark-
nadsresor lärt sig att slitigt titta i glasen, och de många
„harjakannor“, som han tömde med andra hästbytare till
yrket, förvandlade honom inom kort från en s. k. måttlig-
hetsupare till en verklig drinkare. Dertill kom, att de
ständiga förluster, som han hade på sina hästbyten, förbitt-
rade hans lynne, så att han, som drucken, hade ett förfär-
ligt öfwinne och ofta gaf anledning till twister och gräl, som
slutade med blodiga slagsmål. Det dröjde derför ej länge,
innan den beklagansvärda mannen hade pliktat för flera
resor fylleri, slagsmål och djurplågeri. Huru många arma
hästföretag, som stupat under hans misshandlingar eller åt-
minstone gjorts odugliga och fått obotliga skador, wet Gud
allena, som wäl räknar de fattiga djurens lidanden och för
dessä engång skall utkräfwä räkenkap af djurplågaren.

Det är bedröfligt att berätta, huru Nygranns fäders-
 närjda egendom förminskats och fädernetorfwan råkat i wan-
 skötsel genom hans olycksaliga hästskojeri. Till det yttre
 skulle dock allt wara sig lift på Nygranns gård. Pigor och
 drängar höllos allt fortfarande, att sköta de många, blott
 alltför många hästar och kor, som man från hushållets för-
 sta tider warit wan att hålla på den stora gården. Men
 der husbondens öga ej öfverwägar tjenaren, går det mesten-
 dels illa; ty de trogna och samwetsgranna tjenarne här i
 werlden äro lika få, som de goda och gudfruktiga husbön-
 derna. Då husbonden själlan kom i stallet annat än ry-
 tande och swärjande och själlan begagnade en häst, utan att
 tvinga den till öfweransträngning med hugg och slag, war
 det icke att wänta, det tjenarne skulle uppföra sig bättre
 mot de arma djuren, hwilkas trefnad till så stor del beror
 af den godhet och wänlighet, som de röna från sina wär-
 dars sida.

Nygranns många hästar woro numera lika många
 utmagrade, illa ansade, skygga och modlösa „hästkampar“,
 sorgligen att säga, ty föll undantagswis en god häst nå-
 gongång i hans händer, så dröjde det ej länge, innan denna
 förderfwats genom den wanwård och den misshandel, som
 i Nygranns stall war hwarje hästskreaturs dagliga bröd.

Sådant förhållandet war med husbondens hästar, så-
 dant war det äfwen med matmodrens kor. Nygranns wär-
 dinna hade som slida blifwit medflemad af sina föräldrar
 och såsom rik bondedotter fått hos sig grundlagd den inbill-
 ningen, att hon ej behöfde befatta sig med några allwarliga
 sysslor. Glaf qwinna war hon icke, och af hjertat förjde
 hon öfwer sin mans oordentliga lif; men hon war tanflös
 och owärdsam och saknade det, som allmogen på hennes ort
 kallar „höjs“; hon war, hwad man på folksmålet kallar ett
 „löms“ och ett „pjas“. Hon försöfte wäl hålla efter pi-
 gorna, men hwad förmår i detta fall en matmoder, som
 sjelf förstår sig på ingenting? Från den stund, hon till
 sin förfräckselse märkte, huru det bar utföre med husets hus-

hållning, huru åkrarna själlan plöjdes, jåddes och sfördades i rättan tid, huru ångarne blefwo öfwerwurda af mossor, huru fodertillgångarna blefwo otillräckliga o. s. w., försöfte hon wisserligen, att låta matmodrens öga ersätta husbondens, men hon kom ej långt med sin goda wilja, då all förmåga och wana saknades.

Derför stod det illa till äfwen med det, som närmast underlydde hennes wård. Ståhuset stod ännu fullt med kor och qwigor, men de förra mjölkade föga, ledo ej själlan af än den ena, än den andra farliga åkomman och af de senare blefwo aldrig goda mjölkkor. Och likwål sökte hon sörja för, att korna skulle få både hö och gruta, både potåter och — drank. Men då allt skulle förrättas blott af legda tjenarinnors händer, blef förhållandet det samma efter matmodrens uppwaknande ur sin bekymmerslösa sorglöshet, som före det samma: stor ladugård och ringa inkomst derifrån, många kor och föga mjölk i stäfwan och denna dertill mager och wattenhaltig öfwer höfwan. Det kunnades icke mycket smör i den stora bondgården, och när smör derifrån någongång fördes till stadens torg, drogo sig köparne länge, innan de, drifna af nödfall, wille inlåta sig i köp, när waran war så oaptitlig, osnygg och illa arbetad som möjligt. Men också, Läsare, finnas wäl inga djur, som i så hög grad fordra en jemu, god och omtänksam omwårdnad som — korna. Dessa ladugårdens behornade damer äro ytterst grannlaga och nyckfulla, som man jäger, och den, som will af dem hafwa en god afkastning, får lof att egna dem både god skötjel och ett i allo „hyggligt bemötande“. För mindre gå de ej af, och äro derwid wäl i sin goda rätt. Det står i egarens förmåga, att wanwårda dem och göra lifwet för dem tungt och plågsamt genom bristande ans, osnygghet, otillräcklig och usel föda, owänlig och hård behandling och andra arter af — djurplågeri. Men den, som icke bättre besinnar sin egen fördel, utan så försummar menisklighetspligterna mot sina kreatur, får skylla endast sig sjelf, om han finner tillstoppad den goda inkomstkälla, som en wälskött ladugård

kan gifwa och i stället för införa den ena penningeförlusten efter den andra på sin ladugårds räkning.

Så gick det hos Nygrann's, och så går det öfwerallt, der husdjuren wanwårdas och illa behandlas, äfwen som mjölkbehandlingen saknar renlighet. Mjölkhushållning är och förblir det; skam och förbannelse desutom på köpet. Det är lika sorgligt, som sannt. Och dermed lemna vi „hästskoaren“ för att öfvergå till ett nytt kapitel.

Tredje Kapitlet.

Samtal mellan twenne gårdswärdinnor.

Vi skola nu bedja den kära Väsjaren med oss stiga in en morgon i Vads rena och ljusa stuga, der vi finna den gladlynta wärdinnan just sysselsatt att sila den nys mjölkade mjölken i kärl af bleck, dem hon erhållit såsom belöning af länets landtbruksfällskap för sin goda ladugårdsförförel. Ty ehuru hennes ladugård war liten, skötte hon sin mjölkhushållning efter det godfända Schwarzska sättet. Bredwid henne sitter en äldre qwinna, i hwars ansigte bekymren redan synas intryckt djupa fåror. Det är wärdinnan från Nygrann, som denna morgon infunnit sig på ett fällsynt besök i granngården. De begge wärdinnorna woro olika till ålder, och desutom hade Nygrannsmor, i sina wälmafts dar, nog mycket sett öfwer sin fattiga granne. Nu hade begges förmögenhets wilkor mera närmat sig hwarandra, men något förtroligt umgänge hade dem emellan dock ej uppstått. Vi skola lyssna till deras samtal.

„Det är en märkwärdigt fet mjölk, som Ni har der i byttan, kära Mari“, säger Nygrann wärdinnan, „och så mycket sen; jag begriper icke huru Ni af edra fyra kor får mera än jag af hela dusfinet. Nej, minnsann, jag det förstår.“

„Det beror på skötseln, efter hwad jag erfarit“, svarar mor Vads. „Jag har mången gång hört menniskor

klaga, att deras kor icke wilja hafwa någon trefnad och då förmena de, att någon trolldom deras kor och med ondt öga fått titta in i ladugården. Men jag tror, rent ut jagdt, ej på sådant skrock, jag."

"Det skall Mari inte säga", inföll den andra ifrigt. "Då flere af våra kor nyligen hade hosta, darrade och svettades om nätterna, lät jag kalla på en klot gumma från finnmarken och hon sade mig rent ut, att sjukan var „på-satt" och hon såg äfwen i kaffe, huru en gammal fiende till oss brukat trolldom mot kreaturen. Dersför „läste" hon också öfwer dem."

"Nå, de blefwo wist då friska?" frågade Mari Back med försmädlig ton.

"Annu har läsnigen inte lyckats, men hon lofwade komma tillbaka, sedan hon hunnit plocka några läförter tre torsdagsqvällar å rad", blef swaret.

"Kära grannasmor! tro inte på sådant skrock, utan se till, att kreaturen stadfäro få bättre skötsel, så skall det onda nog wika."

"Jag skulle hoppas", swarade den andra förnärmat, att våra kor få både mat och dryck. Wist är det sannt, att fodret begynt tryta något på wären, men swälta hafwa de ej behöft och drank hafwa wi dagligen hemtat dem från stadsbränneriet."

"Om Ni inte blir ledsen, kära grannasmor! vill jag säga Er mina tankar i den här saken om kornas trefnad. Jag gör det gerna, om min lilla erfarenhet kan wara Er, som är äldre, till någon nytta. Och desutom tycker jag det wara min skyldighet; ty jag anser det wara oförswarligt, att inte tala mot de arma creatures wärdwård, då tillfälle yppas dertill. Ni blir wäl ej ledsen eller hur?"

"Tala Ni bara, Mari!" swarar den äldre wärdinnan med en knykning på nacken. Jag tror mig just inte behöfwa lära af en yngre, huru en ladugård skall skötas, men wist kan jag hafwa, som andra fattiga syndare, tagit miste i mångt och mycket. Man får lära, så länge man lefwer."

„Sag anser mig då först böra säga, att jag fruktar, det Ni i er gård begår samma fel, som är så wanligt i våra bygder, att man ej gör någon räkning öfwer, huru många kreatur, man förmår föda med det förråd af foder, som man har. Ofta håller mången öfwer wintern flere kreatur än som fordret räcker till för. Då få de arma djuren swälta och lida swåra qwal och följderne af detta djurplågeri synas nog i den tomhet, som snart yppar sig i stäswan och mjölkbyttan. Wi handla orätt mot djuren, då wi ej gifwa dem tillräckligt föda och handla ofloft mot oss sjelfwa. Det är min tanke.“

„Men jag wet wäl, huru många kor jag öfwer wintern behöfwer för mjölkens skull och till slagt!“ inföll ifrigt Nygrannsmor. „Om jag ej wintern öfwer har nog af ängshö, halm och potåter, så lida våra kor ändå ingen hungersnöd, då de få starr- och myrhö, ljung, lös och andra födoämnen, som äro i bruk under foderbrist.“

„Detta är ett misstag, som mjölkafkastningen ådaga-lägger. Huru skall en swältfödd, utmagrad och utswulten ko, som måst i månadtal äta kraftlös föda, kunna mjölka något? Hon är skapad att äta gräs, som spirar upp ur marken, men ej, såsom man lär bruka gifwa åt korna i Sawolaks, hästdynga, eller torra qwistar, eller lös, eller ljung, utom i största nödfall. Nej, käraste wärdinna! 6, 8, 10 och 15 kor, sålunda hållna i lif wintern öfwer, gifwa knappt så mycket mjölk, som en enda ko, som blifwit wäl-skött. Minsta antalet af edra kor till hälften, ja till tredjedelen, men gif dem wintern öfwer hö och gruta, gif dem rikeligen, ett ymnigt mått, wäl fylldt, och de skola mäta mjölk tillbaka med samma mått. Men ger man dem hunger, törst och onaturlig föda, så hämnas de för sådan misshandel med mjölkbrist, sjukdom och elände. Mången ko störtar af swält under sådan hushållning. Det är en swår och farlig fördom, att hålla för många kor.“

„Men“, invände Brita Nygrann, „om wi minsta kornas antal, så skulle wi ju aldrig hafwa något att slagta

för eget behof eller till affalu, om också mjölken på det lättet komme ymnigare af wäl fötta kor.”

„Kan wara“, medgaf Mari Back, „men hur mycket värde tror Ni, att det magra kött och den lilla hud har, som Ni får af en swälfödd ko? Jag är säker derom, att, om Ni räknar riktigt öfwer, skall en sådan usel slagtko på intet lätt betala det foder, hon ätit och det arbete, Ni på henne nedlagt. Det är en af erfarenheten bekräftad sak, att två kor, som så förtära lika mycket hö som tre eller fyra af samma ras eljes, mjölka långt mera än det större antalet. Minnska ert koantal med hälften, men låt dem äta dubbelt mera hö och halm, och Ni skall hafwa långt mera mjölk året om, än ni nu har. När Ni sålunda skulle hafwa god och ymnig mjölk, skulle Ni föga sakna köttet eller för ladugårdens alster i mjölk och smör, kunna köpa kött af andra.“

„Men om orsaken till vår mjölkbrist är otillräcklig och otjenlig föda, när korna födas inne, så borde våra mjölka lika wäl som edra, åtminstone om sommarn, då wi hafwa lika godt och lika tillräckligt bete för våra kor, som Ni för edra. Inte kan jag wäl misstaga mig häri?”

„Häri har Ni afwen, kära wärdinna! ej alldeles rätt. Först är till märkande, att Ni ser eder twungen att hålla edra kor längre ute på hösten och drifwa dem tidigare ut på våren än wi, som hafwa tillräckligt foder för vårt lilla antal kreatur. Men de kalla windarna om våren, kölden och höstregnet skada kreaturen mycket, liksom det är omeniskt, att drifwa de arma djuren ut på bete sådana tider, då nästan intet finnes för dem att förtära. Och för det andra kan ej ett kreatur, som är utmagradt så att det knappt kan gå, mjölka lika mycket, som ett wälföddt, afwen om det kommit ut på godt bete. Djuret måste efter naturens wijsa lag, af den förtärda födan först återställa sin utmarglade lefamen, innan det begynner öka mjölken eller blifwa fett. Först när djuret kommit till fulla krafter igen, kan det gifwa en god och kraftig mjölk i ymnighet. Ett under

winter och wår swältfödt kreatur kan först i Juli och Augusti börja gifwa någorlunda god mjölkastfästning. Sålunda skall en ko under två eller tre månader betala hela årets föda och wård, hwilket är orimligt. Till så dålig affärsutgång leder swältfödandet af för många kor. Men, rent ut jagdt, beklagar jag ej så mycket egarens misräkning och fellsagna förhoppningar, som jag förjer öfwer det djurplågeri, för hwilket sådana swältfödda kräf äro utsjatta. Det är en skam för kristna menniskor!

Mari Back, den goda själen, hade förifrat sig så, att hon kort derpå ångrade sin hetta och tillade, lifsom ursäktande: „Men jag är öfwerlygad derom, att edra kor, goda granne, ingalunda lida någon swår brist på föda.“

„Det skulle jag också wilja hoppas“, swarade Nygranns mor, med icke liten skärpa i rösten, „helst wi köpa många höfstrindar om året, men lifwisst will det ej slå i spann.“

„Då befarar jag“, återtog Mari Back, „att eder ladugårdspiga ej ger korna födan i rättan tid. Om Ni försöker gå i sähuset på de tider, då korna borde få sitt wanliga foder, skall Ni lätt af deras beteende finna, om de fått i sin tilbörliga tid sina portioner. De lägga nog sin otålighet i dagen, om pigan häri är slarfastig och oordentlig. Hungern sliter nog deras inelsswor lika swårt, som den plågar en menniska, och få korna ej födan i rätt tid, så märkes det genast på mjölkens aftagande mängd. Korna wilja, såsom andra idislande djur, gerna hafwa sin föda mera sällan, men i större mängd, för att sedan få hwila och sköta sin matsmältning. Man måste studera husdjurens natur och inrätta sin behandling derefter, om man will hafwa nytta af sin ladugård och ej ådraga sig swårt ansvar för deras misföward.“

Förlägen yttrade den äldre wärdinnan: „Jag fruktar verkligen, att mina pigor icke alltid äro så ordentliga med att gifwa korna mat i rätt tid och med drycken lär det ej heller gå så ordentligt till.“

„I sådant fall måste Ni se till, att ändring sker, liksom det äfwen är wigtigt, att tillse, det icke kreaturen wantrifwas af brist på renlighet, på nödig ans, liksom jag har tyckt, att edert stora sähus will wara alltför mörkt och otrefligt. Korna måste slitigt skrapas, borstas och hållas rena, om de skola trifwas wäl. Också bör den, som sköter kreaturen, gifwa sorgfälligt aft på dem, ty husdjuren äro underkastade många sjukdomar, hwilka i tid böra behandlas på ett förnuftigt sätt. Har man ej sjelf den nödiga insigten i djurets sjukdom eller är man ej säker på sin sak, så måste man i tid söka hjelp af andras erfarenhet och helst anlita djurläkaren. I quackjalswares och kloka gummors wård bör man ej förtro sina sjuka kor, ty dessa förorsaka de arma djuren ofta större plågor med sina förmenta läkemedel än sjelfwa sjukdomen förorsakar. Det finnes goda skrifter utgifna,* som behandla kreaturens wård både under deras helsa och sjukdom, och sjelf har jag haft mycken hjelp af sådanas rådfrågande i nödens stund; men trollkäringar hafwa aldrig satt foten inom mitt sähus' tröstel och komma aldrig att göra det. Ser jag mig urståndsjatt att få läkarehjelp, eller finner jag, att de läkemedel, som jag begagnar efter läkarebok i nödsfall, icke medföra ändring och bota det onda, will jag hellre göra pinan kort och nedslagta ett armt fräk än låta det misshandlas af okunniga quackjalswares förmenta konst, som är idel djurplågeri mestendels; i lyckligaste fall det samma, som „hwita plåstret.“

„Allt, hwad Ni nu sagt, kära Mari“, mente Brita Nygrann, „kan wißt hafwa sina goda skäl, om man också inte i alla hänseenden wille skrifwa under det. Jag måste wißt erkänna, att jag icke sjelf har plågat je efter ladugårdsstötjeln så noga, utan kanste litat för mycket på mina pigor. Det är så swårt, gunås, att så pålitligt folk, nu för tiden. Men inte skulle jag wilja tro, att våra kor blifwit så alltför illa wärdade lifwäl, hwad både tillräckligheten af föda, dess gifwande på bestämda tider och födans beskaffenhet angår. Jag hade här om året en riktigt precis

och pålitlig ladugårdspiga, som war så mon om korna, att hon ständigt grälade ut åt dem hö och gruta så, att wi intet år köpt så mycket hö som då. Men inte mjölkade korna stort bättre för det, och då hon desäutom hade ett olyckligt häftigt humör, så att hon bannades och trätte i hwart ord, måste jag låta henne gå wid legoårets slut."

"Kanste hade hon samma stormiga sätt med korna?" frågade Mari Back.

"Ja, det hade hon wist. När jag stundom tittade in i sähuset, under det hon war der, hörde jag henne ryta och swära åt korna och smälla dem med qwistar, så att det war riktigt otrefligt att höra på. Och när hon någongång måste ut och söka dem från betet, kom hon hem förandes med dem i flygande släng, så att de arma kräken riktigt slåsade och darrade."

Der har Ni förklaringen, kära grannasmor! öfwer den ringa framgången af er ladugård under hennes uppsigt och wård, fastän hon gaf korna rikligen mat och dryck i rättan tid. Korna äro mycket ömtåliga och grannhyckta djur. Mången gång har jag icke så rikligen att gifwa dem, som jag önskade det, men säkert se de min wälwilja och önskan att i allo pyssla om dem wäl, då jag alltid språkar med dem, klappar och stryker dem. Jag tror, att äfwen kreaturen weta sätta wärde på wänliga ord och wänligt bemötande, så att de trifwas wäl deraf. Desså äro mina kor mig så tillgifna, att, när jag kommer i sähuset, de liksom spritta till af glädje. När jag klafwar dem lösa och för ut dem, följa de efter mig som hundar, hwart jag går för ut. Jag skulle mycket bedraga mig, om inte ett sådant wänligt bemötande skulle lemna en ren afkastning i ynnigare mjölkförråd. Det skulle wäl också wara mycket att säga om kalfswarnas uppfödande, som i allmänhet på landet bedrifwes så, att de för litet så dricka mjölk och för tidigt så begynna äta gräs och hö, hwarsför de aldrig kunna bli några goda mjölkkor. Men jag har redan för mycket talat om min lilla erfarenhet wid kreaturskötseln."

„Tack, kära Mari! för edra goda råd“, yttrade Brita Nygrann i en något tveetydig ton; ty mången skäms att lära af andra, hwad man borde känna själf, ehuru en sådan blygsel är falsk, helst det aldrig är för sent, att söka godtgöra försummelse. „Hvem skulle icke jätta wärde på, att höra dens erfarenhet, som är så berömd för sina ladugårdsalster, som Ni. Prosten håller ju alltid wid uppbörden sådant loftal öfwer ert smör och edra ostar och Ni har ju blifwit prisbelönt för er mjölkhushållning. Desså känner man nog, huru er mjölk, som ger så mycket grädde, är efterköft af stadsfruarna. När stadsboarna komma till Mårtensby, att äta fil, är det ju till Backmor de stiga in till först. Tack nu wadert för upplysningarna. Jag måste nu hem till mitt hushåll.“

„Ingenting att tacka för, kärafte wärdinna! Men då jag fått så rart fremmande, släpper jag er ej utan en kopp kaffe. Den skola wi dricka ute i kryddgården wår, och jag skall se åt, om gubben min kommit hem från skogen till frukosten, så får han sig en warm kopp med.“

Ehuru Nygranns Brita krusade emot, bar det dock af med kaffepannan i kryddgården, dit wi skola följa wärdinnorna, men först i ett nytt kapitel, då detta blifwit så långt.

Fjerde Kapitlet.

I kryddgården.

Uti Backs lilla kryddgård, hwilken war affild från gårdsplanen genom ett snuggt, grönmåladt staket, husbondens eget arbete, måladt af honom själf, fanns en skuggrik lössal, i hwilken wi nu se de begge wärdinnorna, sjsjelsatta med sin stidsöm afwensom Back, slöjdande, efter de österbottniska karlarnas wana, hwilka man själlan ser sjsjölösa, på något bohagsting. Medan de dricka sitt kaffe, språka de mångt och mycket, som endast kan wara af någon betydelse för dem, hwilka känna närmare Mårtensby förhållandena.

Men huru det war, föll samtaleet på ett ämne, som bör kunna påräkna afwen hwarje åhörare's deltagande.

„Sag riktigt afundas Er, kära grannar!“ utlät sig Nygrann's wårdrinnan, seende sig omkring i den lilla kryddgårdstjällen. „Ni har då lycka i allt! Huru fria från mask je icke edra krukbärskubbar ut, medan våra äro alldeles maskförtärda och twinande. Allting har ett så frodigt utseende här. Edra ärter je så lofwande ut! Wi för vår del hafwa alldeles upphört att plantera ärter, när som en mängd otäcka fåglar åto upp allt, hwad man borde skörda. Ingen har wäl slitigare än våra gösjar sökt utrota de skadliga småfoglarna, men aldrig får man någon ända på det ottyget.“

„Deri handlen I mycket oflött“, afbröt henne med iswer Back. „Det är ju småfoglarna, som man borde skydda och wårda, så att de fortplantade sig än mer.“

„I allt har Ni så underliga tankar, kära grannas far“, menade Nygrann's Brita, „det finns ju lag på, hwilka foglar skola skonas under wisja tider på året, men ingen har hört att sådana småfoglar, som jag nyss nämnde, skola så wara ofredade. Om de wore till något gagn, nog skulle de, som stifta de många lagarna, friheten till förfång, hittat på, att lysa dem i hägn, wet jag.“

„Så borde det wara, men man har ännu ej hos oss hunnit så långt. Sag hoppas dock för wisso, att också i det afseendet wi snart skola få en nödwändig lag.“

„Det wore märkwärdigt att höra, hwad det skulle tjena till“, inföll Brita Nygrann gapkrattande.

„Sag skall försöka att kortligen reda ut saken“, sade Back, „men blif inte otålig, om min förklaring blir litet lång.“

„När man“, började Erik Back, „sätter sig närmare in i foglarnas lif och werksamhet, finner man, att de göra menniskan stor nytta. De lärda, som forska i naturen, hafwa funnit, att här i nordn lésa dels beständigt, dels för kortare tid, som flyttfoglar, på tredje hundratalet arter

af foglar. Den talrikaste klassen af dem är *insektätande*. Och af alla här lefwande foglar är det blott en tolfstedel, som föder sig af *wexter*; alla de öfriga lefwa antingen *uteslutande* eller till största delen af såkallad *djurisk föda*. När man undersöker, hwaraf denna föda består, kommer man underfund med, att dessa foglars af Skaparen gifna *bestämmelse* är, att *beflydda wärternas lif*, att *skydda den för oss, menniskor, så wiktiga wärterwerlden*. Skulle småfoglarna icke finnas, skulle insekterna —

Här afbröt Brita Nygraun den talande med dessa ord: „Förlåt, kära Bacc, om en ofunnig qwinna, som jag, frågar Er, som är så läskunniger, hwad som menas med det der konstiga ordet!“

„Med *insekter* förstås det samma, som wi i wanligt tal kalla *maskar, skottar, flygfän m. m.* Dit höra *flugor, brömsor, bladlöss, gräshoppor o. s. w.* en hel mängd med fräk, hwilka förtära wärterna. Ni har ju läst i den heliga skrift om *gräshoppoförödelsen*, som i österlanden förstör allt ätbart på marken. Sådant der skadligt otyg förökas alldeles obeiskrifligt, så att man wore frestad tro, att uppgifterna derom wore bara lögn och öfwerdrift. Men så är det icke. Af de 10-tusen insekter, som finnas i de nordliga länderna, äro ungefär 1000 arter *skadliga*. De flesta af dem lägga årligen hundra, många till och med tusende ägg, och deras yngel utwedlas så rasst, att den inom kort tid är mogen till äggläggning, och ett sådant par ökas hastigt till flere tusen stycken. Insekterna hafwa wißt sina närmaste och talrikaste fiender bland sig sjelfwa, emedan det bland dem finnes en mängd arter, som uppäta eller på annat sätt förgöra andra insekter. Men detta är på långt när icke en tillräcklig hjälp mot de skadliga maskarnas tallösa hopar. Våra nyttigaste hjälptrupper emot dem äro *foglarua*, men beklagligen har man märkt, att de *insektätande foglarnas* antal mer och mer aftager nu för tiden.“

Bacc tystnade nu, emedan hans hustru bjöd honom en kopp kaffe. Medan han drack sitt kaffe, undrade Brita Ny-

grann, huru man kunde säga, att småfoglarnas mängd minskats, då hon för sin del tyckte, att de alla år i ett blott allt för stort antal plägade brandskatta alla planteringar. Hon wille emellertid icke twisla på saken, då Back, som så wäl kände allt, påstod det samma, men war nyfiken att höra, om man hade sig bekant några orsaker till detta foglarnas aftagande i antal.

Snart tillfredsställde Back hennes wetgirighet i detta hänseende.

„Landets framåtskridande uppodling“, sade han, „är i allmänhet ogynsam för den fritt lefwande djurwerlden. Foglarnas hemliga tillflyktsorter minskas år från år. De stora, wilda träd, som stodo ensamme på mark och äng och erbjödo foglarna hemwist, tåltes länge, men rödjas nu mer och mer ur wägen och nedhuggas, för att lemna rum för odlingen; buskar rödjas bort, mossar uttorkas. Man har mångenstädes försarit alldeles oförståndigt, i det man nedhuggit i hufvud skogarna alla gamla träd med talrika hål efter grenar, som fallit af, och dermed tillika för ett stort antal af de flinkaste insektjägarna gjort det omöjligt att bygga bo och fortplanta sig. Men till dessa orsaker, genom hwilka foglarnas antal minskats, komma andra, som ännu verk sammare förödt dem. Synnerhet måste man märka i detta hänseende foglarnes fångande med snaror, deras bortskjutande och ungarnas dödande och oroande af ofynniga gössar. På detta sätt fångas i mängd just de nyttigaste förföljare af skadliga maskar, såsom mejarne samt bosfinnar och fångfoglar af alla slag. Många af våra nyttigaste fångfoglar flytta om hösten till Stalien, men innewanarne der af alla klasser äro alldeles ursinniga i att förfölja och utöda dem, blott för ett oförnuftigt nöjes skull. Wi kunna ej afhålla Stalienarne från deras lättfinniga mordlust mot de älsfliga fångarne, som glädja oss med sina herrliga toner, men det är vår pligt, att söka förminska de sorgliga följderne af sydlandingarnas grymhet, i det wi låta de kära foglarna här så erfara desto större omwårdnad, ju bittrare de der

förföljas. Vi kunna på många sätt gynna de nyttiga foglars förökelse, hvilka dröja hos oss året om, och vi kunna gifwa flyttfoglarna bättre fristad och tillräckligt beskydd under deras sommarvistelse hos oss.

„Sag för min del“, smålog Brita Nygrann, „skall vara med om den saken, blott Ni, kära Bäck, låter mig få weta, om foglarna äro förtjenta af en så stor ommårdnad. Allt ännu är jag en Thomas i den vägen.“

„Sag skall nu, om Ni will höra på, grannasmor! söka utreda den saken med några uppgifter ur en liten skrift, hvilken jag nyligen läst och som afhandlar det här ämnet. De flesta småfoglar lefwa af djuriskt föda. De uppsluka otaliga insektägg, larfwar, flugor, mygg, myror, sniglar, bladlöfs och skadliga maskar öfwerhuswud. De äro liksom fördelade till att utföra olika delar af detta förstörelsewerk. Somliga verka i skog och mark, andra i gräset och i buskar, andra i klippor och i watten; den ena arten förföljer ett slags otyg, den andra ett annat. Några foglar plocka insekterna från blad och grenar, andra fånga dem i luften, andra gräfwa dem fram ur jorden, några spetsa dem mellan barkens remmor o. s. w. Hwarje fogel behöfwer till sin dagliga föda minst en sådan mängd maskar, som i wigt motsvarar dess egen. Det blir många maskar af, som på det sättet förödas. En hungrig rödstjert bortskaffade i en stuga på en liten stund omkring 600 flugor. Svalorna förtära dagligen hela swärmar af myggor.

Några större foglar hjelpa de små i deras för oss så nyttiga utrotningskrig. Bland dessa will jag främst nämna göken; denna märkwärdiga fogel föder sig med de med hår beklädda larverna, som få andra foglar kunna spisa. Gökens mage är underbart skapad till detta ändamål. Han äter nästan hela dagen, emedan larverna innehålla mycket watten och föga näringsämne. Hwarje gök säges äta en larv hwar femte minut eller på en dag 170. Räknar man att hälften af dessa larver är honor, af hvilka hwarje hona i gemen innehåller 500 ägg, så förhindrar en gök på en

enda dag utfläckningen af — 42,500 skadliga larver. Huru många menniskor skulle ej behöfwas, att uträtta samma nyttiga arbete på en dag!?! En annan fogelart täflar med göken i nyttighet; det är *hackspettarne*, som på flere sätt be-
tryggar våra skogars bestånd. Sjelfwa utrota de en mängd skadliga insekter, men äro desutom småfoglarnas *timmer-
män*. Hwarje hackspett gör årligen 10 eller 12 hål i trä-
den, hwartill den wanligen wäljer blott skadade träd. I
alla dessa hål finna en mängd små insektätande foglar fär-
diga bon för sig.

Det är redan utredt, att flertalet arter af foglar äro
af ofantlig nytta för jordbruket, så att man kan sannings-
enligt säga, att utan dessa djur wore intet jordbruk, intet
värtlif möjligt. De förrätta ett arbete, som icke millioner
menniskohänder kunde utföra hälften såwäl och fullständigt.

Då Erik Back här stannade i sin förklaring, utropade
Brita Nygrann: „Jag måste säga, att allt detta war rif-
tigt nöjsamt att höra. Wisst hafwa de gjort sig mycket
beswär, som utforskat allt detta och god tid måste de hafwa
haft! Men till nytta för menniskorna har det wisserligen
warit, om det blott allt är sannt. Men nu, om Back inte
är alltför trött och orkar tala mer, skulle jag nödwändigt
måsta få höra, på hwad sätt wi kunde beskyllda de nyttiga
foglarna och bidraga till deras förökelse och trefnad.“

„Jag wille gerna göra Er till wiljes i det hänseen-
det“, blef Backs svar, men ämnet kan ej kortligen fram-
ställas. Det enklast sagda är, att ej blott afhålla oss från
all förföljelse af de nyttiga foglarna utan äfwen göra dem
förtroliga med oss och af alla krafter gynna deras förökelse
och skydda dem. — Men träkor och flator böra förföljas
och utrotas, emedan de uppäta de nyttiga småfoglarnas ägg
och ungar.

Erik Back slöt dermed sitt föredrag. De begge wär-
dinnorna wisade sig mycket roade af hans upplysningar och
äfwen Brita Nygrann tycktes besluten, att rätta sig fram-
deles efter desamma. Mätte alla våra jordbrukare, deras

hustrur och barn och desutom alla menniskor besinna, huru den gode Guden satt så många hjälptrupper i luften, på jorden och in i jorden, wid landtmannens sida, för att besfordra den näring, som är den wigtigaste af alla: jordbruket-näringen!! Mätte wi uppbjuda alla våra krafter, att beskydda våra små männer och bundsförwandter i djurriket, hwilkas stora tjenster här kortligen blifwit af Bac framställda! Med denna önskan affluta wi vårt kapitel.

Femte Kapitlet.

Huru Bac blifwit djurälskare.

Samma dag som Mari Bac hade besök af wärddinnan från den stora granngården, stördes på aftonen det wanliga lugnet i Bacs hus deraf att en af husets yngsta gossar, den lilla Gustaf, hemkom ur byn gråtande och skrikande. Då modren hastade att undersöka om orsaken här till, befunns det, att piltén hade ena ögat igenhwullet och war jemmerligen blodig om näsa och mun. Medan modren baddade hans anfigte, frågade hon gossen, hwarifrån han fått dessa ögonsfkenliga märken af en försiggången strid. Under ymniga tårar berättade han då, att en af byns gossar öknämnt honom till hästgråtarens unge och då han ej kunde tåla, att få höra sin pappas skymfas, hade han med äkta österbottnisk eldfängdhet i blodet rusat öfwer skymfaren, som war mycket äldre än han, hwarwid han blifwit så illa tilltygad. Berättelsen om detta försök till äreräddning af den älskade fadren war det första, som denne förnam, när han jenare på qwällen hemkom från arbetet. Sedan han förhållit gossen hans fel, att brusa upp och gripa till knytnäfwen för en så obetydlig orsak, som ett öknamn war, isynnerhet då detta innebar någonting, hwilket fadren sjelf betraktade såsom ett beröm, tillade han:

„För att försona dig med detta öknamn och litet komma dig att glömma wärken och swedan, will jag berätta i

qwäll för dig och dina syfkon, hwilken händelse jag har att tacka för den kärlek, som jag hyser till djur i allmänhet, hwarester jag ur en bok will meddela. Er ett och annat om hästen, detta ädla djur, hos hwilket menniskan står i så stor skuld för alla de tjenester, som det gör oss."

Barnen, hwilka icke wiste något roligare än då deras gode far berättade för dem ett och annat ur sitt lif, om sina gjorda erfarenheter eller ur böcker, dem han läst och bewarade i troget minne, samlades med fröjd kring honom, medan den slitiga modren med ett arbete i handen tog plats bland de sina och lät den sjuka Gustaf luta sitt wärkande hufwud i hennes sköte.

Fadren berättade då följande:

"Som I troligen hört af mig förut, hände det i min barndom, att det ena miswärtåret följde det andra. I vår by, som ligger wid hafskusten, skadade frosten ej alla år såden, men skörden utföll dock wanligen mycket flen. Jag påminner mig ännu lifligt en af dessa höstar, då jag war ungefär wid Gustafs ålder. En dag, när jag war ute i byn, förde en obekant mansperson genom densamma. Jag såg redan på afstånd af hela hans beteende, att han war illa berusad; han pistade utan barmhertighet sin, som det syntes, alldeles uttröttade häst. Emedan han for från den ena till den andra sidan af vägen, hoppade jag öfwer wägdiket, för att wara i säkerhet. Då han passerade förbi mig såg jag, att kärran följdes af en hund, som haltande och slämtande tjöt och wille försöka hoppa upp i kärran, men hans försök mislyckades. Just då hunden åter förnyade försöket, wände den förande om sin med en knopp försedd piske, och utstötande en wild swordom slog han det arma djuret i hufwudet, att det tjutande föll och blef liggande på landsvägen. Sedan den wilda fällen åkt bort, gick jag fram till hunden, som icke syntes kunna röra sig och med döende blick betraktade mig. Gripen af medlidande ströf jag den stackarn med handen smekande; han rörde då på hufwudet så mycket, att han kunde slicka min hand, i det hans

af tårar fuktade blick lifsom bad om hjelp. Jag sprang då hem och förmädde min far att komma med mig till det sjuka djuret. Han ansåg det wara bäst, att på engång sluta deßs lidande och ärnade derför dränka det. Men jag war så underligen gripen af medömkan och kärlek till hunden, att jag gret och bad, att få taga honom hem och söka wårda honom. Huru glad war jag icke, då jag dertill erhöill min faders tillåtelse!

Jag kan ej uppräknä för Eder alla de omsorger, som jag slöjade på min sjukling. Naturligtwis begrep jag icke sjelf, huru jag skulle bära mig åt, men min goda moder, som ofta skött af warg och hundar risna får och andra sjuka djur, gaf mig hjelp och goda råd. Flere dar gaf hunden knapt annat tecken till lif än att den sakta qwed, men alltid blef lugn och sliade min hand, då jag satt bredwid honom och höll hans sjuka hufwud på mitt knä. Jag hade knappt ro, att sofwa om nätterna, för att ständigt kunna wara hos hunden, åt hwilken jag beredde en bädd inwid min egen.

Småningom repade sig ock hunden, och snart kunde han äta och dricka och obehindradt röra sig i rummet.

Jag behöfwer wäl icke säga för Eder, huru tillgifwen hunden war mig! Det är ju bekant, huru troget en hund följer sin herre, äfwen då denna är grym emot honom och ger honom mera stryk än mat. Det tacksamma djuret tycktes på allt sätt wilja wisa, att det nog wiste sig hafwa mig att tacka för sitt lif.

Hunden tillhörde en stor, utländsk hundras. Då den blef frisk, låg den helst ute om nätterna och waktade troget gården och lät ingen främmade närma sig densamma, utan att den uppgaf ett högt skall. Men ond war den icke och bet aldrig någon, som ej retade den eller eljes genom ett misstänkligt uppförande ådrog sig deßs owilja.

En afton ankom i skymningen — det war i September månad — en tiggande familj, bestående af en sjuk qwinna med flere barn, till wår gård. Som wi just hade eldat rian,

i hwilken war insjatt det bästa af årets knappa rågaaffastning på våra åkrar, för att dagen derpå tröskas, anvisade min fader qwinnan och barnen nattläger i rian, sedan de fått tillfredsställa sin hunger med en riklig måltid.

Om natten wakenade jag deraf, att Krans — så hade den druckna karlen kallat sin hund — förfärligt tjutande hoppade upp mot dörren af ett loft, hwari jag låg jemte twenne af mina syskon. Förskräckt störtade jag ut för att se, hwad det war, ehuru jag war så skrämnd, att jag knappt vågade öppna dörren. Loftet låg då längre bort från sjelfwa stugubyggnaden än som fallet är med vårt nuwarande, hwilket sedan blifwit byggt. Sånart Krans såg mig, hoppade han först under alla tecken af glädje upp mot mig och började sedan springa mot rian. Jag följde honom, men kommen till rian warseblef jag ingenting, som förklarade för mig orsaken dertill, att Krans, ängslig och isrig, reste upp mot ridörren och tjöt. Jag sprang då till stugan, wäckte upp mina föräldrar och fick dem att följa mig och Krans, som allt fortfarande bar sig åt som en af oro rasande. När min far öppnade ridörren, slog en tjock rök mot oss. Nu war saken klar. Med sitt fina wäderkorn hade Krans känt röklukten, och den trogna hunden hade därför först welat underrätta mig, sin herre, om faran. Min far hade kommit i grefwens tid för att frälja den fattiga familjen från qwäfningsdöden och rädda sin dyrbara ria, som innehöll dels tröskadt, dels otröskadt vårt hela rågförråd för wintern. Elden hade redan fattat i wäggen, och hade den hunnit halmen, som ej låg långt från ugnen, hade hwarfen menniskor eller spanmål kunnat räddas. Det lyckades mina föräldrar och öfriga husfolkets ansträngningar att släcka elden, då rian ligger nära inwid stranden, så att watten med lätthet kunde erhållas. Den fattiga qwinnan, mon om att få warmt, hade min fader owetande, eldat riugnen med en andra brasa och sedan uttröttad lagt sig att sofwä; sålunda hade eldswådan spridit sig från ugnen, då den ej eftersågs af någon.

På detta sätt wedergällde Krans, wägledt af sin instinkt och sin tacksamma trohet, den omwårdnad, jag gifwit honom. Gud wille helt wistet sålunda wisa oss, huru rikeligen han will wedergälla hwarje godhet, som bewisas kreaturen, hwilka utgöra så dyrbara föremål för hans skyddande försyn, att det säges i skriften, att icke ens en sparf faller till jorden, utan Guds wilja. Förut hade jag, wäl ej varit grym mot djuren, men mycket lifgiltig för dem, och hade aldrig kommit att tänka på, hwilka trogna tjenare Gud gifwit oss närmast i de så kallade husdjuren. Genom Krans hade jag nu lärt mig att älska djuren i allmänhet och jag tror, att denna kärlek gjort mig mera godt än jag ens kan fatta och uppskatta. Dy kärleken är den högsta och bästa af gåfwor, och när wi hyja den i hjertat och utöfwa den efter förmåga mot våra medwarelser här på jorden, kan mycket af werldens synd och onda wäsende ej skada oss. Dersför heter jag gerna „Hästgråtaren“, när jag wet, att man så plägar falla dem, hwilka anse hästen vara wärd, att på allt sätt skonas, omhuldas och wälbehandlas af sin egare, till lön för tusen owärderliga tjenster.”

Fadrens berättelse, så enkel den war, hade så upptagit lilla Gustafs uppmärksamhet, att han knappt känt till sitt wärkande hufwud. Nu skyndade han sig att fråga: „Hwilket slut fick den trogna Krans?”

Fadren svarade: „Han dog, mått af år och trogna mödor, tio år efter det han kom till vår gård. På senaste åren orkade han knappt lemna den lilla koja, som jag byggt åt honom och der han hade allt så bekwämt, en hund kan önska. Men då han hade fullt upp med mat, dryck och erför ett wänligt bemötande, war han alltid munter och belåten. Mången gång war det fråga om att befria honom från lifwet, som synbarligen war för honom en börda de sista tiderna, men jag bad för honom, och en wacker sommarmorgon, då jag kom till hans koja, låg han der död med hufwudet hwilande på min tröja, som jag om qwällen

tagit af mig, för att lägga under hans trötta hufvud. Som minne af honom har jag ännu en hundfinnsmössa."

Efter denna berättelses slut påminde barnen Back, att han lofwat att läsa för dem något om hästen. Men då det redan war långt lidet på qvällen, kunde han ej den gången uppfylla deras begäran, utan läsningen uppsköt till följande söndagsafton. Det är här om wi skola berätta i nästa kapitel.

Sjette Kapitlet.

Ett och annat om hästen.

Det såg ut, som om Backs löfte till sina barn, att följande söndagsafton läsa något för dem om hästen, ej skulle komma att uppfyllas. Om lördagen fick han, som för tillfället war byns ålderman eller älfte, en skrifvelse från socknens länsman, att sammanfalla byamännen i och för några upplysningars meddelande. Back skyndade sig därför att utfärdiga budskifveln, för att, förd gård från gård, sammanfalla byamännen till söndagsseftermiddagen.

Då gubbarna samlades alla samlades från byn, på Backs gröna gårdsplan, såg det ut, som om deras sammanträde skulle skjuta undan den utlofwade läsningen.

Men så gick det likväl icke. De af länsmannen begärda upplysningarne, som förnämligast gälde utsigterna för den kommande skörden i byn, hade man snart blifwit ense om. Sedan ärendet war afgjort, stannade dock de flesta af bönderna qwar, för att röfande tillbringa i sampråk den milda söndagsqvällen.

Till dem yttrade Back: „Kära grannar och äftade byamän! Jag har lofwat för denna afton att läsa för mina barn om hästen och som jag ej gerna ryggar, annat än i största nödfall, ett gifwet löfte, gör jag nu eder den wänliga frågan, om I icke möjligen kunde finna det nöjsamt att höra eder föreläsas ur en nyligen tryckt bok ett

och annat om hästen, ehuru wäl det mesta, som om detta djur kan sägas, är eder bekant. I weten alla (härwid log Back ett skämtande löje), att jag är en gammal, inbiten hästvän, och „deraf hjertat fullt är, deraf talar gerna munnen“, säger ju ett gammalt ordspråk. Jag tror, att hwar och en af eder skall medgifwa, att hästen till sin kroppsbyggnad och skapnad är ett af de skönaste djur, och att han är för menniskan en nyttig hjälpare och willig tjänare. Men huru ofta blifwer ej en häst genom människors owänliga beteende från ett stolt och ädelt djur förnedrad till den eländigaste warelse, en såkallad „rant“, gammal, asmager, lefnadstrött till följd af egarens hårda ord, skarpa pißkilångar och i allo owänliga behandling! Intet djur blifwer så mishandladt af gudlösa människor, som hästen, och intet har ett så sorgligt öde, som detta djur, hwilket dock så willigt tjänar menniskan. Menniskans egen nytta använder hästens kraft ofta, tills han stupar, och mången häst har dött under öfweransträngning. O, hwilket lif! Huru ofta ser man ej gamla, trötta hästar, som knappt kunna komma ur stället, dock blifwa spända för tunga last, och blodiga strimmor på deras rygg wisa, att de desutom grymt behandlas. För en spottstyfwer plåga de gå hand ur hand, tills de äro blott skinn och ben och på sistone stupa de på någon hästbytesplats och der utandande, under pißslag af druckna körare, sin sista suck.“

„Allt detta känner I, käre wänner! lifawäl, som jag, men jag will omnämna det blott för att uppgifwa för Eder orsaken, hwarför jag är angelägen att bibringa mina barn kunskaper om hästen. Jag tror och hoppas nemligen, att man skall fatta kärlek för det, som man känner, och hästen winner nog på att blifwa känd; så många goda egenskaper har han. Känner man ett ting eller ett djur rätt, så förstår man bättre att begagna sig deraf. Swad sägen I, gubbar! om att lyssna någon timme till det, som jag om hästen wille föreläsa?“

På Backs fråga svarade alla jakande.

Medan Back gick efter sin bok och sammankallade baronen, stoppade gubbarne i sina pipnuggor, tände eld på dem och satte sig ned eller kastade sig i gräset på gården, för att låna föreläsaren ett mer eller mindre uppmärksamt öra.

Back läste:

Hästen förenar i sin kroppsbyggnad seg kraft med prydlig skönhet. Han har ett vackert skapadt hufvud med bred panna och små öron, stora, floka ögon, en skönt böjd hals med hårmahn, ett brett bröst, vackra, med en skyddande hof försedda fötter, en full swans.

Hästen har ett skarpt öga och en mycket fin hörsel. Hans små öron äro ytterst rörliga; han ger tillkänna de intryck, som hans själ mottager, genom att spela med öronen. De samma stå wanligen upprätt, när hästen är lugn och likgiltig. Men så snart hans uppmärksamhet väckes genom något ljud, spetsar han ögonblickligen öronen, det vill säga, att han riktar dem framåt, och för att bättre uppfatta ljudet, vänder han hufvudet åt den sida, derifrån ljudet kommer. På detta sätt kan en ryttare, som står på post, i mörka natten underrättas af sin häst genom öronens rörelse att fienden nalkas, äfwen om denna ännu är på långt afstånd.

Men också annars än i frigstid är det nyttigt, att ryttaren är uppmärksam på sin hästs öron. Allt hwad som föregår i hästens inre, uppenbarar sig i öronens rörelser. Hvarje oro, hvarje ångslan, som förekommer hos hästen och ger anledning till, att den blir skygg, visar sig i öronens förändrade rörelse. Är han rädd för straff, vänder han öronen om. Detsamma gör den ilskna hästen, när han har för affigt att slå opp. Därföre är det alltid rådligast att ge ett på hästens öron.

Hästen är högst läroftig och lär inom kort tid förstå, hwad den bör göra, isynnerhet om den behandlas lugnt, mildt och vänligt. Sin förarens befallningar förstår han snart mycket noga, så att han på hans rop sätter sig i rö-

relse och på ett tecken står stilla. Vid den obetydligaste rörelse af tömmen ändrar han sitt sätt att gå efter sin herres vilja. Mycket beundrad blir en hästs skicklighet, som undervisad af en beridare, rör sig efter musikkens takt och utför andra underbara öfningar och konststycken.

Hästen har ett förträffligt minne. Vågar, som han engång gått, känner han nog. Mången ryttare och resande har i den mörkaste natt, då han ej kunde se en hand för ögonen och war okunnig om vägen, förlitat sig på sin hästs jäkerhet och kommit helbregda och utan olycksöfverhängelser fram. Derwid gagnar hästen hans goda öga, hvarmed han om natten ser bättre än menniskan. Kommer en häst till ett waktus, der hans herre någonsång stannat för att betala bro- eller wäpplingar, så går han sjelf fram till husets trappa och stannar der, ty han erinrar sig, att han der har måst stanna förut. Särdeles godt minne har hästen för gästgifwargårdar, på hwilka han förr fått wika in och blifwit fodrad. Utan att afwakta körarens rop, stannar han och går ej gerna vidare, om man icke den gången will wika in på stället. Detta lydliga ortminne förde engång till upptäckten af ett mord. En resande ullhandlare blef en mörk natt öfverfallen på landsvägen och mördad, och mördaren tog häst och åkdon och begaf sig åt motsatt håll. Men hästen kände igen sig äfwen på den vägen, och när han efter många timmars ansträngande färd fick stanna wid ett gästgiveri och blef urspänd, kände han genast igen stället och begaf sig till det bekanta stället. Detta wäckte stalldrängens uppmärksamhet; han igenkände då äfwen åkdonet och nämde för gästgifwaren, att det föreföll honom misstänkt, att se hästen och karran utan deras förra egare. Man begynte taga mannen närmare i ögnasigte, misstänkar uppstodo allt mer, man efterskickade den i närheten boende länsmannen. Mördaren, som förlorade modet genom dessa oförmåda händelser, hwartill hästen gifwit anledning, bekände sitt brott, häktades och led sitt wälförtjenta straff.

Hästen minnes det beswärliga och obehagliga, han upplefwat på ett ställe, äfwen som det angenäma. I förra fallet ger han tillkänna sitt obehag, i det sednare sitt nöje. Lika ogerna, som han will begifwa sig åter till det ställe, der han haft något swårt att upplefwa och uthärda, lika willigt besöker han de ställen, der han haft glädje och erfårit något angenämt.

Som bewis på det jenare, wilja wi anföra en händelse ur werldshistorien. Då en man, hwilken genom swet inkräftat Persiens konungatron, blifwit dödad af sju förnäma perjer, kommo desja öfwerens, att den af dem skulle blifwa konung, hwars häst först gnäggade, när de skulle företaga en ridt tillsammans. En bland dem, Darius Hystaspes wid namn, hade då en flok stallmästare, som förde sin herres häst dagen förut med andra hästar till ett ställe, det han wistste, att herrarne dagen derpå skulle rida förbi. På detta ställe gaf han hästarna mycket godt foder. När hästen dagen derpå kom till detta ställe, der han haft så angenämt med sina kamrater, gnäggade han af glädje, wid minnet af gårdagens fröjder. De öfriga ryttnarne stego då af sina hästar och helsade Darius som konung.

Churu hästen icke ansluter sig till sin herre så förtroligt, som hunden, har man dock exempel på, att hästar flere år efteråt igenkännt sina wårdare och herrar på deras kläder eller röst, sprungit till dem och wänligt gnäggat eller slidat dem. Men hästen är på wist jätt grannlaga i sin tillgifwenhet och visar ej samma tillgifwenhet för hwarje wårdare, och så om denne i allmänhet regelbundet besörjer hans wård. Han synes kunna warjebliwa, om wårdaren gör det gerna och om han älskar djuret eller ej. Finner han kärlek hos sin wårdare, så beswarar han den och wedergäller den genom willig lydnad och wänlig tillgifwenhet. Hästen visar, att han begriper hwarje tröstande tilltal, om han någongång tillfälligtwis i tjensten får wänta mycket länge eller måste fara ut i dåligt wäder. Han är känslig

och tacksam för hwarje wälment ord, som hans wårdare säger honom, när han hemtar honom foder eller watten eller lägger på honom ett täcke eller eljes wårdar honom. Wid en sådan behandling besinner han sig wäl och trifs uppenbart bättre. Man har sett hästar magra, utan att man funnat förebrå deras wårdare någon bestämd försummelse af pligter. Så snart man i wårdarens ställe fått en annan, som förstått tillwinna sig hästarnes tillgifwenhet, har man sett hästarna komma tillbaka till sin förra halsa och goda hull. Men att wälwiljan ej är nog, om den ej förenas med insigt om det, som hörer till en hästs skötsel, förstås af sig sjelft. Hästarna hafwa en mycket olika natur. En del äro mycket ifriga och komma derföre lätt i swettning. Men alltför mycket swettande förorsakar swaghet. Det gäller derför att tillse, det en sådan häst ej får wid dragande eller löpande förhetja sig. När swetten utbryter, måste hästen få nödigt skydd mot förkylning, eljes skadas djuret lätt.

I allmänhet tyckes hästen tycka om en lugn, jemn behandling, ty stalldrängar, som äro stojande och hojtande, plåga ej komma tillrätta med hästar. Äfwen sky hästarna sådana wårdare, som hafwa stark hud-utdunstning.

Det är bekant, att många dragare, hwilka willigt låta is och urspänna sig af sina wanliga förare, med owanlig häftighet slå opp, så snart en annan försöker göra det. Öfwerhufwud wisa hästar ej sällan en ganska liflig ömtalighet, om foten skall upplyftas, ja till och med om deras ben blott widröres. I många fall är wäl orsaken dertill den, att de påminna sig förut lidna smärtor. Det förekommer icke så sällan, då hästar skos, att genom smedens ofskidlighet eller wårdslöshet wåldsam smärta förorsakas hästen. Ibland är t. ex. spiken för lång, går sömmen genom hofwen, som är känslolös och tränger hästen, som man säger, in i köttet. Smärtan derwid måste wara mycket stor, ja att hästen deraf behåller ett lifligt intryck. När man då griper efter dess fot på samma sätt, som smeden plågar, fruktar hästen, att

man skall tillfoga honom samma smärta åter, och detta söker han hindra genom att slå upp.

Stä ser man häst och hund, tillhörande samma herre, wara mycket goda wänner. Hunden är då hästens wanliga följeslagare, då denne skall ut. Hästen plägar då alltid se efter, om ej hans wanliga kamrat skall följa med. Hunden åter ger sina glädjekänslor tillkänna genom att skälla högt och hoppa upp mot hästen, utan att denna alls oroas deraf.

Den spända uppmärksamhet, hwarmed hästen ger allt på allt, som föregår omkring honom och hans förmåga att skilja det kända från det okända, det wanliga från det owanliga, kan förklara, hwaraf det kommer, att hästen är fnygg och rädd af sig. Genom ett owanligt ljud, genom en owanlig syn, genom en hastig rörelse t. ex. af en paraply, som spännes upp framför hans ögon, kan han blifwa på det häftigaste oroad. Denna förfräckelse, denna ängslan, för hwilken han är mottaglig, bewisar, att han gör sig — föreställningar om det som förfiggår. Ett upphängdt, hwitt tyg, en wid vägen stående whitmenad sten gör honom rädd. Men det är ett bewis på hans klohet, att han lätt låter öfwerthga sig, att det fruktade föremålet ej är farligt, om man för honom närmare det samma och derwid talar lugnande till honom. Som bewis härpå wilja wi berätta följande händelse. En morgon ryckte en rytteriöfwerste med sina ryttare fram till ett ställe, der bantåget just brusade första gången fram på en jernväg, som nys blifwit bygd i en trakt, der sådana förut ej funnits. Wid tågets brusande ljud studsade hästarna. Öfwersten gaf kommandot: „slå ej hästarna!“ Ingen af ryttarne fick begagna piske eller sporre, utan måste söka lugna sin häst med vänligt tilltal, med klappande och smekande. Det lyckades. Det ångande lokomotivet for snabbt förbi med sitt långa wagnståg och hade ej gjort hästarna något ondt. Djuren hade således haft tillfälle att öfwerthga sig om det förmenta widundrets ofskadlighet, och föllden war, att de aldrig mera brydde sig om, när de woro i närheten af ett frambrusande bantåg. Så fullständig wi-

fade sig framgången af ett förståndigt lugn och en vänlig skonsamhet. Säkert är, att otålig häftighet och hästarnes misshandlande genom hårdhet ej uträttat det samma. Om våra hästplågåre wille besinna detta och i farans stund wänja sig, att vänligt och lugnt behandla sin häst, skulle ej så många föra ihjäl sig, och många olyckor och förluster undwiskas!

I allmänhet är det bekant, att en ryttare, som känner sin hästs egenheter, förmår förutse faran af ett skygande af hästen och förekomma det genom uppmuntrande, vänligt tilltalande. Hästen känner sig då på wist sätt lugnad och träffas ej oförberedd af åsynen af något owanligt. Kan man för öfrigt hastigt aslägsna föremålet, så blir hästen genast fullkomligt lugn.

Öfwerhufwud är det rådligt att, såwidt möjligt är, undwika hwarje öfverraskning för hästen, isynnerhet för sådana hästar, som ej alldeles äro att lita på. Minst får man nalkas dem oförmärkt bakifrån, och till och med sådana hästars egare handlar flokt, om han gör sitt inträde i stallet på något jätt märkbart genom att tala högt, hosta eller gnola något, innan han träder tätt intill hästen.

Hästen går gerna undan en wattenputt på wägen; han wet ju ej, om den är djup och genom ett med watten fylldt dike går han försigtigt och gör först försök med korta steg, om det ej är för djupt. Men å andra sidan är hästen ett modigt djur. Eljes dugde han ej till frigstjenst. Han wänjer sig nog wid bajonetternas blirtrande, wid gewärens smattrande och kanonernas åskor och stormar modigt fram, då det gäller anfall. Kommande=orden och isynnerhet trumpet=signalerna lär han sig ofta att förstå hastigare och bättre än någon tjockhufwad rekryt. Det har mångengång handt wid öfningar af rytteri, att en ryttare, hwilken betraktat öfningarne, ridande på en uttjent soldathäst, mot sin wilja blifwit, till de omfringståendes förlustelse, af hästen indragen i rytteriets rörelser, då hästen hört de bekanta signalerna.

Äfva i fredstider kan man iakttaga något dylikt om hästarnas förstånd. Så är det bekant, att på hufvudstationer, det vill säga, på sådana ställen, der hufvudständer för allmänhetens begagnande, så snart ett åkdon ur ledet far bort, alla de öfriga hästarna själfmant rycka fram, för att fylla den lediga platsen. Att hästar äro stolta, när de äro präktigt sadlade och pryddes, det ser man på sättet, huru de föra sig framför rikt folks wagnar. Då de deremot i simpla don draga foror af wed, sand, spillning och dylikt, gå de helt anspråkslösa sin väg fram, blicka ned och tyckas smått förlägna öfwer sin förrättning.

Vi wilja omtala ett fall, som är egnadt att wisa, huru förståndigt omdöme hästen har. En godsägare, som war god hästkarl, red öfwer ett fält. Säker på sin häst, satt han obekymrad i sadeln och förföll i djupa tankar, hwarwid hans hufvud litet hängde. Då slög en fulle rapphöns upp wid hästens fötter. Af dessa foglars egendomliga ljud wid flykten blef hästen skrämd och for med hufvudet skrygt tillbaka så häftigt, att hästens hufvud träffade ryttarens, som sanslös föll af hästen. Så låg ryttaren sanslös på marken bredwid sin häst. Då denne såg sin herre liggande, blef han smärtsamt upprörd. Ögonblickligen glömde han sin fruktan för rapphönsen och stod orörligt stilla. Det war ett eldigt djur och hade wäl, när det kände sig fritt från tyngden, kunnat få lust, att göra bruk af sin frihet och ilat derifrån. Men känslan af tillgifwenhet och deltagande för hans herre förmådde honom att ej gå ur stället. Så funno några bönder hästen och hans herre och lyckades få lif i ryttaren åter genom att öfvergjuta hans ansigte med watten. Det trogna djuret syntes blifwa mycket gladt häröfwer, och då ryttaren åter war i sadeln, bar hästen honom med mycket försigtiga steg hem. Men sådant deltagande hafwa förwisso inga hästplågåre och piskare att wänta af sina hästar. Som wi så, så wi uppstara.

Om hästens outhärlighet för menniskan är det öfwer-

flöddigt att tala. Hvarje jordbrukare bör ihyrighet inse detta af sig sjelf tillräckligt.

Hästen härstammar från Asien. Före Europeernas invandring fanns hästen ej i Amerika och Australien. På Sydamerikas wida stepper och på Tartariets i Asien lefwa förwildade hästar i stora hjordar, hwilka anföras af den starkaste hingsten. De äro fredliga, om de ej angripas, de förswora sig med hofvarna och sina starka tänder och skola, om fienden är farlig, ställa sig med hufwudena tillsammans och slå opp med bakfötterna. Men också i tama tillståndet kan hästen ibland göra bruk af sina hofwar och tänder. Det berättas, att hästtjufwar, som en natt smugit sig in i ett stall, blifwit fasthållna af hästarnes tänder och så trampade under deras hofwar, att de om morgonen lågo döda i spiltorna. Man har märkt, att hästen, om han begått någon förbrytelse, låter utan motstånd aga sig och underkastar sig sitt förtjenta straff. Men å andra sidan har hästen en liflig rättskänsla, och med all sin kraft söker han wärja sig mot det onda, som tillfogas honom.

De bästa och ädlaste hästar äro de arabiska. De utmärka sig genom eld och lättthet, liksom genom snabbhet, uthållighet och saktmod. De kunna utan att afsläpas tillryggalägga 10 mil i öknen och lefwa hela dagen, utan att dricka, af torra örter. Araberna behandla sina hästar ytterst wänligt, slå dem aldrig och gifwa dem ej engång hårda ord. De lefwa och sofwa med sin herre i ett tält, liksom äfwen i vårt lands inre delar hästen fordom lefde med sin herre i pörtet. Om dagen få de arabiska hästarne intet foder, utan blott två gånger dryck; men om aftonen hänger araben en jäck med korn eller med dadlar öfwer sin hästs hufwud.

Äfwen rysarna äro berömda för den wänlighet, hwarmed de wårda och behandla sina hästar. Ischowschikarna i de ryska städerna förstå att så förståndigt umgås med sina hästar, att de aldrig behöfwa använda piffen. Om hästen måste länge stå och wänta, intalar kusken på wänligt sätt

sin häst mod, manar honom till tålmod, eller sjunger för honom en wisa, att förkorta angenämt för honom tiden. Om våra körare wille på samma sätt behandla sina hästar, då det gäller att draga ett tungt last uppför backe eller på mjuk mark, der hjulen sjunka ned och wid dylika tillfällen!! I stället för att ständigt göra bruk af pišta och stafwar, i stället för att hojta och swärja, skulle ett vänligt ord till uppmuntran för det arma kräket lätta arbetet och gifwa det mod att anstränga sig dermed. Säkert är att hästens egare skulle sjelfwa deraf skörda den bästa frukten!

Hästens wanliga foder är hos oss hafra, hö, gräs, halm och hackelse. Men de förtära äfwen gerna kostta potäter, råg, bröd. Till och med finnes det hästar, som gerna dela smörgås med sina herrar, ehuru hästar i allmänhet ej tycka om fett. Vi wilja berätta om en häst som gerna åt — hönsägg. En höna hade för wana, att wärpa i stallen i hästens krukka. Så länge hönan satt der, wände hästen ej ögonen från henne, men lät henne wara ostörd. Men sedan hon steg upp, fattade hästen warfamt ägget med tänderna, upplyftade derpå hufwudet, såsom en menniska gör, då hon gurglar sig. Derefter tryckte hästen tänderna litet tillammans, man hörde äggskalet kraka, hästen nedswäljde behagligt innehållet, fällde ned hufwudet och utspottade det toma skalet.

Ströhackelse tyckas många hästar ej bry sig om, men det är för dem en sund föda. Den befordrar bildningen af spott och föranleder djuret att äta långsammare, hwilket bekommer det wäl. Det kunna hästarne icke weta af; de försmå ibland hackelse (förpan), kanske emedan de finna den för torr. Men om wårdaren märker, att hästarna wilja blåsa bort de lätta agnarna i foderträget, bör han fukta fodret emellanåt. Om sådana hästar säger man, att de wilja bli fuktigt fodrade. Upphettade hästar böra ej genast få dricka. Om de under heta sommark dagar, efter ansträngdt lopp, liksom bada i swett, gör det dem godt, om de öfwer hela kroppen afspolas med en stor, wåt swamp. Stallet

bör wara luftigt, men dragfritt; äfwen bör det wara ljuft, men jolskenet får ej falla djuret i ögonen. Widare måste stallet på bestämda tider rengöras och beströs med godt strö af torr halm, att ej en skarp luft uppstår, som är skadlig för hästens ögon. Till hästens wälbefinnande är widare af nöden, att han dagligen putsas, strapas och liksom kammas och borstas, och ibland twättas och öfwerförljes. Är man i tillfälle, att låta honom simma, så är det så mycket bättre.

Hästen bereder, utom de tjenester, som han gör menniskan, henne mycken annan nytta. För sådana folk, som kosacker, tatarer, mongoler och andra, hwilka till en del lefwa af hästens kött och mjölk, är djuret af aldrastörsta wigt. Hästens hud garfwas och beredes till fulläder, remmar och stöfwelläder. Swansens långa hår, som i Turkiet är ett äretecken för de högst uppsatte, hwilka kallas paschar af två eller tre hästwanor, begagnas till fina själl och filar, till fiolstråkar, till stoppning i möbler och madrasser; det korta håret på huden likaledes till bolster, penslar och borstar; hoswen till förfärdigande af kammar och andra swarswarearbeten."

Sedan Erik Bad hunnit läsa så långt, war redan aftenen långt framskriden, och han ansåg det wara bäst, att icke längre upptaga sina åhörarens uppmärksamhet. Hans barn hade följt med oafslåten uppmärksamhet hans läsning, men wi kunna ej gå i borgen för, att detta war förhållandet med hans äldre åhörare i allmänhet.

Då Bad slutat sin läsning, wände han sig till sina barn och sade: „Nu hafwen I, kära barn, fått höra allhandla om den ädla hästen. Mätte ingen af eder warda en hästpinare! Mätte wi alla, som hafwa hästar, behandla dem alltid kärleksfullt och det ej blott derför, att de må länge wara i stånd att tjena oss, utan för samwetets skuld. Huru man behandlar sin häst, dermed röjer man, huru sinnad man är. Men I, barn, hwilka framdeles wäl komma att handtera hästar, bören uppriktigt och af hjertat besluta, att engång wisa er såsom barmhertiga wårdare och skötare

af edra hästar och dermed ådagalägga, att det är eder alswarliga önskan, att uppfylla eder himmelske Faders wilja.

Så slöt Bock sin förmaning till sina barn. Några af hans gäster, hwilka nu allmänt bjödo honom god natt, sågo ganska förlägna ut; en del afwen något murriga. Men derom brydde sig icke den s. k. hästgråtaren; han hade fått säga sina grannar och byamän sanningen, och den får man aldrig fördölja utan modigt bekänna, då det gäller.

Afwen Nygrann war bland åhörarne, men hurumida han lade det lästa på hjertat, skola wi kunna sluta af nästa kapitel, som blir denna berättelses sista.

Sjunde Kapitlet.

Den olika störden.

Det kan naturligtwis icke wara wår affigt, att liksom steg för steg följa de begge grannarnas lif och öden, om hwilka wi här berätta. Det blefwe för tröttsamt både för oss och den lära Läsaren. Det, som wi i det föregående berättat, må wara tillräckligt, för att lära känna, huru olika sinnade Bock och Nygrann woro sinsemellan, och med huru olika ögon de betraktade sin ställning i förhållande till de pligter, som ålago dem, såsom menniskor, skapade af Gud för en högre bestämmelse än jordelifwet i och för sig och af Gud satta att beherrska de öfriga skapade warelserna utanför menniskowerlden.

Om Märten Nygrann hafwa wi berättat, att han tillhörde antalet af dessa råa naturer, som misshandlade djuren och som anse, att allt är dem tillåtet i deras förhållande till dessa. Dem åligger, mena de, i detta hänseende inga pligter, utan de hafwa blott rättigheter, att af djuren draga den största möjliga nytta och fördel, på hwilket sätt, det än månde wara. Att tänka, det afwen djuren ega känslor, kunna glädjas och lida, och att dessa känslor böra affes af menniskor, faller aldrig sådana finnen in. Och

göras de uppmärksamma derpå, så förneka de det, hånle och begabba slit pjåkighet och förakta alla maningar och warningar. Men som de så, så de förr eller seduare uppfåra.

Nygrann hade ej blifwit utan warningar från Guds fida, han som söker aga menniskan, för att föra henne till besinning och bättring.

Sjelf hade han engång wid en hästmarknad berusat sig öfwer hösman och skulle i mörkret färdas hem med en nyss tillbytt häst, hwilken war skengalen af det stryk, den under dagen fått och af det bränwin, som man twungit i honom, för att han skulle se liflig och rass ut. Då Nygrann war på halftwa wägen till hemmet, somnade han, nedtyngd af sitt rus, och den i wilddt språng framrusande hästen, som aldrig färdats den wägen förut och nu kände, att köraren släppt tyglarna, tog af på en biwäg, der åtdonet stjelpste, hwarwid Nygrann wräfftes mot en grindstolpe och fick ena armen och ena benet afbrutna. I detta usla tillstånd påträffades han af en inhyssing, inwid hwars stuga olyckan fledde. Hade ej Gud styrt det så, att hjälp war nära, hade Mårten säkert frusit ihjäl på stället. Nu blef han inburen, och tack ware den skidlighet, som mången i Österbotten har att läsa benbrott, Nygrann slapp med twee månadens sängliggande och lidanden från sin hemsta marknadsresa.

Men han uppsteg ej förbättrad till sitt sinne från sjukbädden. Snart war olyckan glömd och han fortsatte obekymrad sitt förra lefnads sätt och sitt häst- och marknadsföj.

Då föll Herrans hand ännu engång tung på honom. Ett gammalt ordspråk säger: „Äpplet faller ej långt ifrån trädet.“ Detta inträffade, tywärr! äfwen med Nygranns äldsta son, som redan i sina tidigaste ungdomsår i intet gaf fadren efter, då det gällde att wara en hjelte på hästplatzen, en dryckeskämpe af wildaste slag. Den unga mannen befann sig engång på en marknad i närmaste stad. Den andra marknadsdagen, som den kallades, war wanligen eg-

nad åt hästbyteri. Den så kallade hästplatsen låg par werst från staden och der förfiggingo wanligen så wåldsamma och blodiga uppträden, att själlan någon ordentlig och nykter man wille infinna sig der. Polis skulle wäl söka upprätta ordning på stället, men det är lätt att inse, huru omöjligt det skulle wara för ett dusfin personer, att hålla i tygel flere hundradetal af brännwínsruset wilda hästbytare. Den unga Nygrann hade insunnit sig på hästplatsen, åtföljd af sin morbroder, en femtiårsman, för öfrigt en gansta fattlig och fredlig person. Nygrann war mycket berusad, men morbrodern hade ock wäl „smakat“, såsom vår allmoges uttrycker sig, men war likwäl ej öfwerlastad. Suru det war, uppstod wid tillfället en af dessa strider, som ej så själlan äga rum i den landsort, från hwilken vår berättelse är. Det händer nemligen ofta, att ungdomen från tvenne byar råka i slagsmål med hwarandra, utan att de enskilda kämparne jårfsildt behöfwa hafwa något twisteämne med hwarandra. Ur det enskilda grälet mellan två uppflammar en strid sålunda mellan tvenne byalags kämpar. Så hände det nu. De på hästplatsen närwarande från Mårtensby råkade i blodigt slagsmål med de unga från en annan by i samma socken. Morbrodern, som ej tillhörde någondera byn, stod egentligen utom striden, men då han såg Mårtensby kämparne ligga under för sina talrikare motståndare, ilade han dit, för att söka föra sin systerjon ur striden. När han i denna wållwilliga affigt kallades systerjonen, wänder denne, förblindad af raseriet och ruset, sig mot morbrodern och fäller honom med ett enda knifstygn död ned för sina fötter. Detta dråp gjorde slut på striden. Nygrann blef genast öfwermannad och gripen, som morbroderns baneman.

Man kan tänka sig den arma modrens sorg och för-
 twislan! Åfwen fadren gick denna hemiska händelse djupt
 till sinnes. Den tjuguarige unge mannen slapp wisserligen
 lifsstraffet, behöfde ej antråda resan till Sibirien, men på
 tukthuset skulle han tillbringa de bästa åren af sin ungdom
 och mannaålder, om hans lif warade så länge.

Hade detta jonens olycksöde den werkan, att Mårten Nygrann begynte affly dryckenskap och hästbyteri och inslä en kristligare väg? Tyvärr! kunna wi ej beswara denna fråga jafande. Här bekräftades ett annat ordspråk, så lydande: „Den småk, kärlet engång fatt, behåller det.“ På många menniskor har äfwen detta uttryck af folkets erfarenhet, samlad under århundraden, sin tillämpning, ehuru lyckligtvis wäl äfwen många undantag från den hemliga regeln äga rum.

Som Nygrann börjat, så fortgick han intill slutet.

Det är härrom, wi nu wilja berätta.

Det war en stormig och kall afton i slutet af Oktober månad, som Mårtensby-boarne uppsträndes af nödskott från sjösidan. Det war klart, att ett fartyg befann sig derutanför och war stadigt i nöd. Isen låg redan inwid stranden ganska tjock och årets seglats hade redan ansetts affslutad. Men ett skepp, kommande från aflägsna bygder, hade ännu sökt hinna den hamn, dådan det war hemma, förande en dyrbar last. De raske Mårtensbyboarne, förtrogna med hafwet från barndomen, woro ej jena att med lyktor och blos begifwa sig ut för att ila de i nöd stadda till hjälp. Det lyckades de wana fiskearena i byn, att snart komma till fartyget och rädda besättningen. Men kaptenen, som fruktade, att fartyget i stormen under natten skulle slås sönder, uppmanade alla i byn, att söka berga den dyrbara lasten, lofwande en anseelig bergningslön.

Alla byns karlar begäfw sig ut för att widtaga bergningsarbetet med den rasshet och djerfhet, som utmärker våra skärgårdsbor. Som fartyget ej låg nära bynstranden utan längre bort, och båtarna woro fyllda med gods, som lätt kunde skadas af det snöblandade regn, som nedströmmade från himlen, uppbådades tillika alla byns hästar, för att de bergade warorna genast skulle föras upp till byn, för att komma under tak.

Sålunda infann sig Nygrann med flera hästar; Bock äfwen med sin enda, ty i nödens stund, då det gällde att

bistå nästan, skonade han ej sin häst så, att han skulle undandragit sig att vara med om bergningsarbetet.

Båtarna, som förde de bergade warorna från fartyget, kunde ej bråka sig fram ända till stranden, emedan en stark is låg ut några famnar derifrån. Detta gjorde det nödvändigt för de förande, att en och en i sender, så att ej alltför många på engång skulle fönderbryta isen, föra med sin färre ned till iskanten.

Bergningsarbetet gick sålunda snabbt och lyckligt ända tills flere hästar på engång råkade att nära hwarandra besinna sig på isen. Plötsligt brast isen och en val öppnade sig mellan båtarna, hwarifrån wid iskanten upplades waror, och isbandet wid stranden. Både Back och Nygrann besunno sig på isen i detta ögonblick. Back, som war nära förtrogen med sin hästs alla egenheter och wan att styra den med vänlig, men fast hand, lyckades lugna sin häst så, att den, ehuru sjunkande ned i watten, icke gjorde några wåldsamma rörelser utan lugnt och förtroendesfullt till sin herres ledning förhöll sig stilla, medan denne i ett ögonblick hoppade ned på isbandet och med ett snabbt tag ryckte hästen med färren upp på isen och snabbt ilade med honom på det torra.

Så lyckligt gick det ej för Nygrann. När hans häst sjönk in, utbröt Nygrann i de förfärligaste swordomar, slog hästen wåldsammt med en af de stövar, som besunno sig på hans jäkallade långslake. Hästen, wan att frukta sin grymma herre och delad mellan fruktan för watten och sin herres misshandlingar, sköt färren tillbaka i stället för att söka nå stranden. Det war ej mer än ett ögonblicks werk, så war häst, färre och förswen förswunna i böljornas famn.

Det är klart af sig sjelf, att både Back och andra närvarande skyndade att försöka få upp de drunknande, men olyckligtvis hade Nygrann fallit af färren och kommit under densamma så att, då de drunknade fingos upp — hwilket ej dröjde länge — woro både karl och häst liflösa.

Det lider intet twiswel, att Bac hade sitt wänliga sätt, att umgås med sin häst att tacka derför, att han undgick döden i böljorna. Och så mycket en menniska kan döma om händelser, som möjligen kunnat ske, är det ju mer än blott sannolikt, att äfwen Nygrann skulle wid samma tillfälle undgått döden, om han ej genom sitt grymma behandlingsfätt beröfwat sin häst det lugn och den lydnad, som utmärka en wälartad häst, när den behandlas mildt, wänligt och med förstånd.

Skörden utföll således olika för de begge grannarna, såsom det äfwen måste gå, när deras utsäde varit så olika.

Enkans jemmer och sorg wilja wi ej teckna, hwarje känslofullt sinne kan ana dertill, utan vår beskrifning. Sådana sorger låta sig bättre kännas än beskrifwas. Bac, såsom en god granne anstår, bistod troget enkan i hennes lefamliga bekymmer. Att behålla det stora hemmanet, kunde ej komma ifråga för Brita Nygrann; dertill war det alltför skuldsatt. Men genom en omsorgsfull förvaltning af boets affärer lyckades Bac rädda så mycket åt enkan och dem af barnen, som woro omtyndiga, att deingo bosätta sig på ett godt torp, som underlydde deras förra hemman.

Gud såg till enkans nöd och lät en gladare tid uppgå för henne. Hon lefde ej mer i wälstånd, som förr, men Bac, som blef hennes barns förmyndare, hade den glädjen att se, huru Nygranns yngre barn artade sig wäl, så att modren hade huggnad af dem i framtiden.

Wi sluta här vår enkla berättelse, som wi hoppas, skall innehålla några lärdomar för den, som will blifwa wis af andras föredömen. Erik Bac lefwer ännu aktad och wärderad af alla dem, hwilka förstå att som sig bör, uppskatta hans milda och ädla hjertelag, gudsfruktan och pligt-trohet. Då äfwen i vårt land djurskyddsöreningar bildades, gladdes han i sitt hjerta och tackade innerligen Gud derför. Han hyser numera i detta hänseende blott en dubbel önskan, den att upplefwa den tid, då en djurskyddsör-

ening verkår i hans fosterbygd och att se Finlands Storfurste och Ständer stifta en så omfattande lag, som möjligt, till skydd för och fredande af djuren.

Och säkert delas hans kristliga önsfningar i detta fall af en och hwar, som har ett öppet öra för

creaturens sudan.

The first of these is the fact that the
 Chinese have been in the country for
 many years and have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The second is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The third is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.

The fourth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The fifth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The sixth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.

The seventh is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The eighth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The ninth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.
 The tenth is the fact that the
 Chinese have been successful in
 establishing a permanent settlement.